

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ
ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІTHEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF MANAGING
ECOLOGICALLY ORIENTED INVESTMENTS IN THE AGRICULTURAL SPHERE

У статті здійснено розроблення та обґрунтування теоретико-методологічних, науково-методичних та прикладних засад формування й розвитку системи управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері. Організаційно-економічний механізм екологічно орієнтованого природокористування розглядається у розширеному трактуванні зі включенням різних інструментів інвестиційної політики держави, спрямованої на стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері. Проведено розроблення стратегічних напрямів екологізації аграрного виробництва, якими слід вважати впровадження екологічно орієнтованого виробництва у великих аграрних підприємствах, організацію спеціалізованих підприємств або внутрішньогосподарських підрозділів з виробництва екологічної продукції відповідно до стандартів екологічного агровиробництва, що є можливим лише шляхом впровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів. Розроблено науково-методичний підхід до комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері, що включає організаційні та економіко-правові інструменти.

Ключові слова: екологізація, аграрне виробництво, інвестиційні проєкти, організаційно-економічний механізм, державне регулювання.

В статті осуществлены разработка и обоснование теоретико-методологических,

научно-методических и прикладных основ формирования и развития системы управления экологически ориентированными инвестициями в аграрной сфере. Организационно-экономический механизм экологически ориентированного природопользования рассматривается в расширенной трактовке с включением различных инструментов инвестиционной политики государства, направленной на стимулирование реализации экологически ориентированных инвестиционных проектов в аграрной сфере. Проведена разработка стратегических направлений экологизации аграрного производства, которыми следует считать внедрение экологически ориентированного производства в крупных аграрных предприятиях, организацию специализированных подразделений по производству экологической продукции в соответствии со стандартами экологического агропроизводства, что является возможным только путем внедрения экологически ориентированных инвестиционных проектов. Разработан научно-методический подход к комплексному обоснованию экологически ориентированных инвестиционных проектов в аграрной сфере, который включает организационные и экономико-правовые инструменты.

Ключевые слова: экологизация, аграрное производство, инвестиционные проекты, организационно-экономический механизм, государственное регулирование.

УДК 65.011.47:653.27:631.11

<https://doi.org/10.32843/bses.57-6>

Зоря О.П.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія
Галінська Т.С.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія
Сергієнко В.І.

здобувач
Полтавська державна аграрна академія

Zoria Oleksii

Poltava State Agrarian Academy

Halinska Tetiana

Poltava State Agrarian Academy

Serhienko Volodymyr

Poltava State Agrarian Academy

The article develops and substantiates the theoretical and methodological, scientific and methodological and applied principles of formation and development of the management system of environmentally oriented investments in the agricultural sector. Implementation of environmentally oriented investment projects in the agricultural sector involves the use of process-oriented approach, which is based on identifying investment resources, assessing their use, taking into account the impact of environmental factors on the environment and assessing the consequences of this impact. The process of environmentally oriented investment requires government intervention and clear regulation of the development, implementation and support of investment projects, where a special role is played by the support of such projects. In our study, the organizational and economic mechanism of nature management is considered in an expanded interpretation with the inclusion of various investment policy instruments aimed at stimulating the implementation of environmentally oriented investment projects in the agricultural sector, which determines the relevance of our study. Strategic directions of greening of agricultural production have been developed, which should include the introduction of ecologically oriented production in large agricultural enterprises, organization of specialized enterprises or internal economic units for the production of ecological products in accordance with the standards of ecological agricultural production, which is possible only through ecologically oriented investment projects. A scientific and methodological approach to the comprehensive justification of environmentally oriented investment projects in the agricultural sector, including organizational (systematization of technical and economic indicators of investment projects, the formation of a register of investment projects based on information systems and databases, software and automated selection procedures) and economic legal instruments (providing state support, attracting investment and stimulating the implementation of environmentally oriented investment projects based on the calculation of traditional, environmental and additional criteria of the project site, taking into account the ecological reserve of the territory and economic damage from natural and anthropogenic factors).

Key words: greening, agricultural production, investment projects, organizational and economic mechanism, state regulation.

Постановка проблеми. Сучасна система світогосподарських процесів характеризується інтенсифікацією глобалізаційних та інтеграційних процесів, що призводить до появи низки проблем на галузевому, національному та наднаціональному рівнях. Так, динамічний інтенсивний розвиток аграрного виробництва спровокував загострення проблем екологічного характеру, які останнім часом набувають глобального масштабу. Саме тому виникає об'єктивна необхідність координації

зусиль наукової спільноти для подолання наслідків негативного впливу господарюючих суб'єктів на навколишнє середовище або хоча б часткового нівелювання екологічних загроз.

Реалізація екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері передбачає використання процесно орієнтованого підходу, який ґрунтується на виявленні інвестиційних ресурсів, оцінці їх використання, врахуванні впливу екологічних факторів на навколишнє середовище й

оцінки наслідків цього впливу. Процес екологічно орієнтованого інвестування вимагає державного втручання й чіткого регулювання розроблення, реалізації та супроводу інвестиційних проєктів, де особливу роль відіграє підтримка таких проєктів. Державне регулювання процесів підготовки та реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів передбачає створення сукупності умов, пріоритетів та обмежень.

У традиційному розумінні організаційно-економічний механізм природокористування розглядається як сукупність заходів впливу на поведінку суб'єктів економіки, які сприяють дотриманню екологічного законодавства. У нашому дослідженні організаційно-економічний механізм природокористування розглядається в розширеному трактуванні зі включенням різних інструментів інвестиційної політики держави, спрямованої на стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері, що зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні аспекти формування та розвитку системи управління інвестиційними процесами в аграрній сфері досліджувались та відображені в роботах багатьох вітчизняних учених. Значні наукові напрацювання для вирішення зазначеної проблематики здійснили В. Аранчій, Л. Березіна, І. Винниченко, А. Гайдуцький, В. Геєць, О. Гудзь, О. Гудзинський, Б. Данилишин, О. Дацій, М. Дем'яненко, О. Єрмаков, С. Ілляшенко, М. Кісіль, М. Коденська, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мармуль, Л. Михайлова, О. Олійник, Б. Пасхавер, В. Плаксієнко, П. Саблук, В. Савчук, Ю. Хвесик, А. Чупіс, О. Шпикуляк та багато інших. Однак нині недостатньо розробок, що стосуються організації переходу підприємств на екологічні методи господарювання, для чого необхідні науково обґрунтована стратегія екологізації аграрного виробництва та організаційно-економічний механізм залучення екологічно орієнтованих інвестицій у галузь. Все це визначило необхідність нашої наукової роботи, її предметно-об'єктну сферу, мету й завдання.

Постановка завдання. Мета нашого наукового дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретико-методологічних, науково-методичних та прикладних засад управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері. З огляду на це завданнями дослідження є:

- визначення стратегічних напрямів екологізації аграрного виробництва на основі впровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів;
- розроблення науково-методичного підходу до комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під стійким розвитком еколого-економічної сис-

теми маємо розуміти розвиток, спрямований на збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції на основі створення стійкого аграрного виробництва, використовуючи екологічні методи господарювання шляхом впровадження адаптивних систем землеробства, забезпечення раціонального залучення у господарський обіг і підвищення ефективності використання природних, матеріальних, трудових та інвестиційних ресурсів.

Проведені нами теоретичні дослідження, підтверджені практичними результатами функціонування аграрної сфери нашої держави, дали змогу дійти висновку, що в основі впровадження екологічних методів господарювання мають лежати агроекологічні принципи, при цьому ефективність функціонування еколого-економічної системи підвищується за рахунок створення стійкого аграрного виробництва на основі ефективного та екологічно орієнтованого землеробства [1; 10]. Ведення сільського господарства на екологічній основі забезпечує рентабельне виробництва за рахунок адаптивного підходу до його організації за зниження витрат і навантаження на навколишнє середовище. Визначальними умовами при цьому є розширене відтворення ґрунтової родючості та максимальне використання біологічних факторів.

Як ключові стратегічні напрями екологічно орієнтованого розвитку аграрної сфери ми пропонуємо нову організацію виробничих відносин у галузі, заснованих на раціональному залученні природних та інвестиційних ресурсів, з одного боку, та формування системи управління цими відносинами, з іншого боку. Пропонована стратегія спрямована на підвищення ефективності функціонування підприємств галузі шляхом спеціалізації їх на виробництві екологічної продукції та створення умов для формування ринку вітчизняної високоякісної продукції, а також управління раціональним використанням усіх ресурсів за рахунок впровадження адаптивних систем землеробства (рис. 1).

У комплексі організаційних заходів стратегії пропонується перехід на екологічно орієнтоване інвестування у великих підприємствах шляхом раціонального використання сільськогосподарських угідь на базі впровадження адаптивних систем землеробства, а також організація спеціалізованих екологічних підприємств малих форм господарювання та створення спеціалізованих на виробництві екологічної продукції внутрішньогосподарських підрозділів у великих аграрних підприємствах. Подальша кооперація розширить можливість розвитку екологічного ринку в країні. Для цього необхідне формування ефективної системи управління процесом екологічно орієнтованого інвестування в аграрній сфері, що спирається на підтримку держави.

Спираючись на поняття механізму як послідовності станів або процесів, що визначають будь-яку

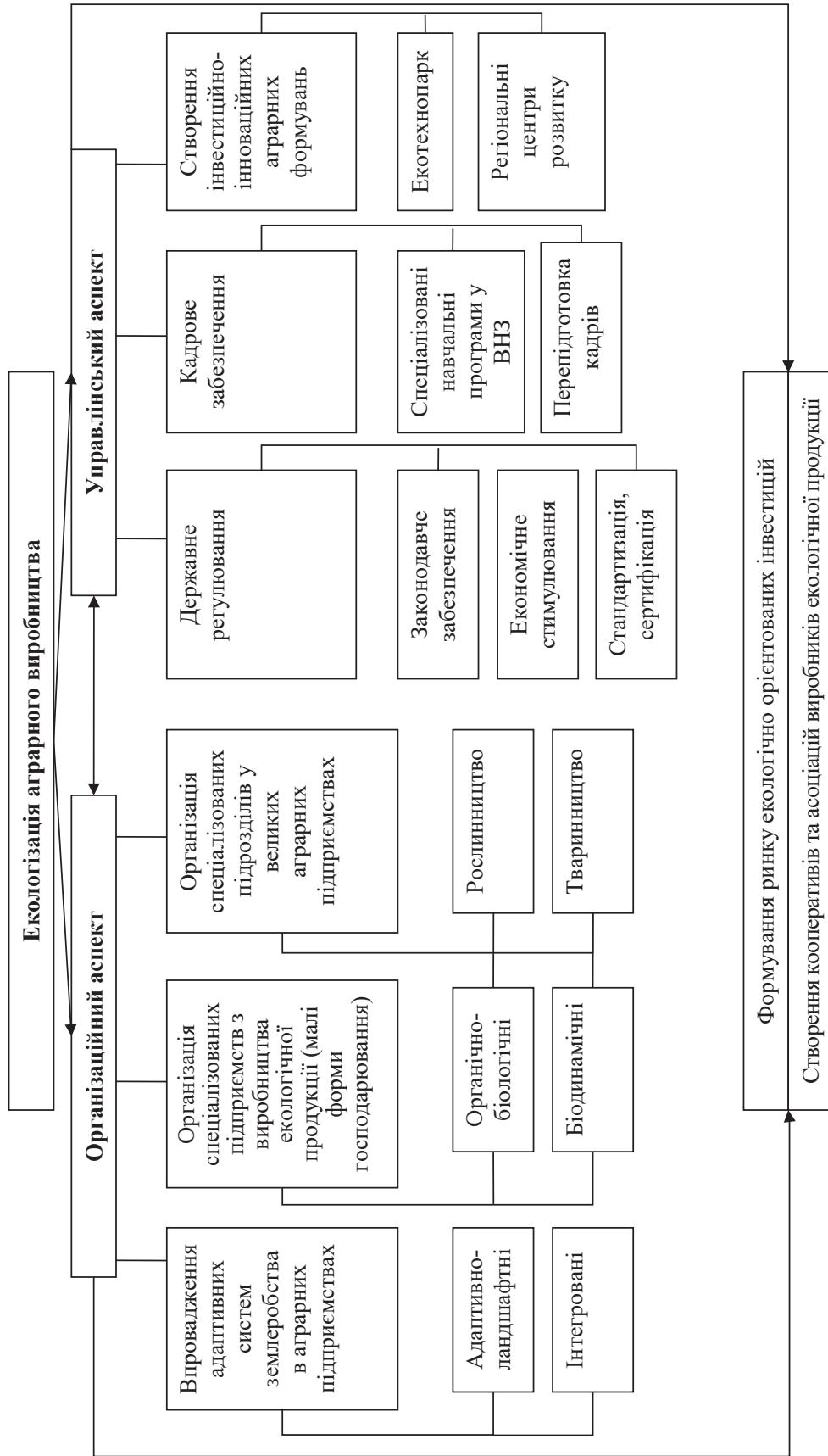


Рис. 1. Стратегічні напрями екологізації аграрного виробництва

Джерело: побудовано авторами

дію чи явище, вважаємо, що організаційно-економічний механізм екологічно орієнтованого інвестування в аграрній сфері являє собою послідовність вжиття взаємопов'язаних заходів, спрямованих на забезпечення стійкості аграрного виробництва за рахунок раціонального використання природних та інвестиційних ресурсів з максимальним використанням біологічних факторів виробництва. Цей механізм слід вважати одним з елементів системи управління переходу до екологічно орієнтованого аграрного виробництва.

Проведені нами теоретичні узагальнення свідчать про наявність значної кількості досліджень щодо методологічних та організаційних аспектів залучення інвестицій [2; 3; 5; 7; 8]. Проте ні в практичному, ні в теоретичному аспектах багато питань екологічно орієнтованого інвестування в аграрній сфері не вирішено повною мірою. Отже, на нашу думку, організаційно-економічний механізм управління має включати окремим блоком комплексне обґрунтування екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів, авторський підхід до основних складових частин якого представлений на рис. 2.

Цей блок комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері включає організаційні заходи (систематизація техніко-економічних показників інвестиційних проєктів, формування реєстру інвестиційних проєктів на основі інформаційних систем і баз даних, програмного забезпечення та автоматизованих процедур відбору); економіко-правові інструменти (надання державної підтримки, залучення інвестицій і стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній сфері з урахуванням запропонованих автором додаткових критеріїв місця реалізації проєкту).

Таким чином, формування ефективного організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері дасть змогу за допомогою поєднання важелів ринкового та державного регулювання досягти збалансованості інтересів учасників господарського та інвестиційного процесів і цільового еколого-економічного результату з мінімальними витратами ресурсів.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, стратегічними напрямками екологізації аграрного виробництва слід вважати впровадження екологічно орієнтованого виробництва у великих аграрних підприємствах, організацію спеціалізованих підприємств або внутрішньогосподарських підрозділів з виробництва екологічної продукції відповідно до стандартів екологічного агровиробництва, що є можливим лише шляхом реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів. Нами розроблено науково-методичний підхід до комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів в аграрній

сфері, що включає організаційні (систематизація техніко-економічних показників інвестиційних проєктів, формування реєстру інвестиційних проєктів на основі інформаційних систем і баз даних, програмного забезпечення та автоматизованих процедур відбору); економіко-правові інструменти (надання державної підтримки, залучення інвестицій і стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів на основі розрахунку традиційних, екологічних і додаткових критеріїв, місця реалізації проєкту з урахуванням екологічного резерву території та економічного збитку від впливу природно-антропогенних чинників).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрєєва Н.М., Купінєць Л.Є. Органічне виробництво як складова механізму екологізації економіки та забезпечення продовольчої безпеки України. *Органічне виробництво і продовольча безпека*. Житомир : Вид-во «Полісся», 2014. С. 51–55.
2. Аранчій В.І., Зоря О.П., Петренко І.І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 4. С. 120–124.
3. Балацький О.Ф., Теліженко О.М., Соколов М.О. Управління інвестиціями: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2004. 231 с.
4. Вінченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 444 с.
5. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2(19). С. 207–210.
6. Мармуль Л.О., Ксьонжик І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств : монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.
7. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату в підприємствах аграрного сектору України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 2. С. 202–206.
8. Соколюк К.Ю. Інвестиційний проєкт як засіб реалізації інвестиційних ресурсів. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки*. № 2(77). 2013. С. 82–91.
9. Хвесик Ю.М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5–8.
10. Якобчук В.П., Пугачова Н.С. Екологізація як пріоритет сталого розвитку аграрного виробництва. *Органічне виробництво і продовольча безпека*. Житомир : Вид-во «Полісся», 2014. С. 432–436.

REFERENCES:

1. Andryeyeva, N., Kupinyets, L. (2014) Orhanichne vyrobnytstvo yak skladova mekhanizmu ekolohizatsiyi ekonomiky ta zabezpechennya prodovolchoyi bezpeky Ukrainy [Organic production as a component of the mechanism of economy ecologization and food security ensuring of Ukraine]. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka safety*. Zhytomyr: Polissya, pp. 51–55.

2. Aranchii V., Zoria O. and Petrenko I. (2011) Kredyt u systemi finansovoho zabezpechennia investytsiinoho rozvytku ahrarnykh pidpriemstv [Credit in the system of financial provision of investment development of agrarian enterprises]. *Visnyk Poltavs'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii*, no. 4, pp. 120–124.
3. Balats'kyj O. (2004) Upravlinnia investytsiamy [Investment management]. Sumy: Universytets'ka knyha. (in Ukrainian)
4. Vinichenko I. (2010) Investytsijna diial'nist' sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv [Investment activity of agricultural enterprises]. Donetsk: Yuho-Vostok. (in Ukrainian)
5. Illiashenko S. (2013) Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2(19), pp. 207–210.
6. Marmul' L., Ks'onzyk I. (2011) *Investuvannia innovatsijnoho rozvytku kharchovykh i pererobnykh pidpriemstv* [Investment innovative development of food and processing enterprises]. Mykolaiv. (in Ukrainian)
7. Plaksienko V. (2011) Formuvannya investytsiynoho klimatu v pidpriemstvakh ahrarnoho sektoru Ukrayiny [Formation of the investment climate in enterprises of the Ukrainian agrarian sector]. *Visnyk Poltavs'koi' derzhavnoi' ahrarnoi' akademii*, vol. 2, pp. 202–206.
8. Sokoliuk K. (2013) Investytsijnyj proekt iak zasib realizatsii investytsijnykh resursiv [The investment project as an instrumentality for investment resources implementing]. *Economic science*, vol. 1, no. 77, pp. 82–91.
9. Khvesyk Yu. (2016) Investytsiyi v ahrarnyy sektor: priorytety ta mekhanizmy naroshchennya [Investment in agrarian sector: priorities and increase mechanisms]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 5–8.
10. Yakobchuk V., Puhachova, N. (2014) Ekolohizatsiya yak priorytet staloho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva [Ecologization as a priority of sustainable development of agrarian production]. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka*. Zhytomyr: Polissya, pp. 432–436.